

MIĘDZY MANIPULACJĄ A PERSWAZJĄ
JĘZYKOWĄ. O ETYCE SŁOWA
W LITERATURZE I CODZIENNYCH
SYTUACJACH KOMUNIKACYJNYCH

BEATA ZIELIŃSKA
TADEUSZ BANOWSKI

SCENARIUSZ LEKCJI

Program nauczania języka polskiego dla szkoły ponadpodstawowej poziom rozszerzony

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

WARSZAWA 2019

Redakcja merytoryczna – dr Jolanta Sawicka-Jurek
Recenzja merytoryczna – Dorota Dąbrowska
Bożena Świąch
Agnieszka Ratajczak-Mucharska
Katarzyna Szczepkowska-Szcześniak

Redakcja językowa i korekta – Editio

Projekt graficzny i projekt okładki – Editio

Skład i redakcja techniczna – Editio

Warszawa 2019
Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Temat lekcji:

Między manipulacją a perswazją językową. O etyce słowa w literaturze i codziennych sytuacjach komunikacyjnych

Klasa / czas trwania zajęć/lekcji:

I / 90 minut

Cele. Uczeń:

- interpretuje tekst literacki i popularnonaukowy;
- odczytuje intencje nadawcy i ocenia je pod kątem etyki wypowiedzi,
- dostrzega związki pomiędzy literaturą a codziennymi sytuacjami komunikacyjnymi,
- uczy się odpowiedzialności za słowo,
- dostrzega siłę sprawczą języka,
- określa sytuację komunikacyjną i funkcje języka,
- rozróżnia i nazywa argumenty.

Metody/techniki/formy pracy:

- praca z testami kultury: literackim, filmowym, popularnonaukowym;
- heureka;
- inscenizacja improwizowana;
- praca w parach i zespołowa.

Środki dydaktyczne:

- Henryk Sienkiewicz, *Potop*;
- *Potop* w reż. Jerzego Hoffmana (fragment);
- Agnieszka Grzybowska, Katarzyna Hajzer, *Język po raz pierwszy, po raz drugi ... Sprzedany!* („Polonistyka” 6/2016).

Opis przebiegu lekcji:

Część wstępna: Wybrani uczniowie prezentują dwie krótkie scenki, w których nadawcy starają się przekonać odbiorcę do zakupu produktu wadliwego, nakłaniają do przyjęcia określonej postawy. Uczniowie oceniają intencje nadawcy, analizują przedstawione argumenty.

Część właściwa: Uczniowie czytają tekst popularnonaukowy i na jego podstawie definiują pojęcia: perswazja, propaganda, agitacja, manipulacja, siła sprawczą języka, etyka słowa. Oceniają perswazyjne zabiegi językowe, przypominają rodzaje argumentów (merytoryczne, logiczne, emocjonalne, erystyczne). Następnie oglądają fragmenty adaptacji *Potopu* w reż. Hoffmana – rozmowę Zagłoby z marszałkiem Lubomirskim. Uczniowie analizują w parach argumenty Zagłoby, który przekonał

Lubomirskiego do walki w obronie ojczyzny pod dowództwem Czarnieckiego. W parach analizują wypowiedź bohatera (czy ujawnił intencje, rodzaj argumentacji, skuteczność wypowiedzi), a następnie porównują wyniki pracy i formułują wnioski.

Część podsumowująca: Uczniowie zastanawiają się nad tym, czy sytuacja komunikacyjna może usprawiedliwiać zachowania nietyczne, odnoszą się do własnych doświadczeń komunikacyjnych i kontekstów kulturowych, np. *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, lektury omówionej w szkole podstawowej.

Komentarz metodyczny:

Lekcja sprawdzi się w pracy z uczniami ze SPE ze względu na różnorodność metod pracy i angażowanie wielu procesów zmysłowych, a także wyzwalanie możliwości twórczych. Uczniowie zostali poproszeni o przyniesienie tekstów lektury, więc w czasie pracy w parach mogą odwoływać się do tekstu literackiego. Uczniowie ze SPE powinni otrzymać karty pracy z zaznaczonymi fragmentami. Zastosowane w lekcji metody kształtują umiejętność pracy w grupie, która jest elementem ułatwiającym komunikację i wspólne dochodzenie do rozwiązania problemu, oraz formę prezentacji – ważne elementy na rynku pracy, również w kontekście etyki słowa. W trakcie lekcji kształcone są kompetencje: w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, wielojęzyczności, technologii i inżynierii, osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.